

CSEH SÁNDOR

AKÁCFÁK ALATT (7)

A tél közeledtével, a rossz időjárás miatt, a fiúk egyre ritkábban találkoztak a soraljai lócáknál. Egymás otthonába kevesen jártak el a korán esteledő napokban, hiszen odabent nem lehetett úgy játszani és szórakozni, mint a szabadban. A tanulás után, a megbeszélte időpontban, Feri gyakran meglátogatta Lacit, aki szintén eljárt Feriékhez. A sorozatos rádiójátékok meghallgatását, amelyek akkor a televíziós filmeket helyettesítették, soha nem hagyták ki. Együtt hallgatták a gyerekeknek való műsorokat, és alig várták az újabb részeket. Amíg Laci már az ifjúsági regényekbe is beleolvasgatott, Feri még csak akkor fedezte fel a meseolvasás és -hallgatás gyönyörűségeit. Ő volt a felvégi barátok között az egyetlen, aki „uras” szokás szerint könyvolvasással is töltötte a szabadidejét. Minden iránt érdeklődő és mindent tudni akaró fiú volt, de a fő erénye, ami megkülönböztette a társaitól, a nyíltszívűsége és az igaz szókimondás volt. Ő sohasem habozott, mindent megkért, és ha kellett, nyíltan őszinte véleményt is mondott. A nagyapja hajdan, legénykorában otthagya a szülőfaluját, és mint sokan mások az első világháború előtt, Amerikába ment szerencsét próbálni. Nagy, erős ember volt ő is, mint Nagyszemű Szilva, egy kohóban dolgozott, mint olvasztár. Szépen keresett, sajnos baleset érte, mindkét kezével a folyékony fémbe tenyerelt. Súlyosan megrokkanna haza kellett térnie, és most nyolcvanévesen, még láthatta az unokáját is. Feri jelleme és természete a nagyapja nevelő hatására lett merőben más a többi fiúéhoz képest.

Egy unalmas estén Laci elment hozzájuk. Meghallgatta Ferivel már sokadik alkalommal a nagyapó amerikai fonográfját. A nagy tölcserből szüntelenül ropogva, alig kivehető mindenféle trágár dalokat lehetett hallani. Nem lett volna szabad hallgatni, mert tiltották a szülei, de hát éppen ezért volt vonzó. A Feri anyja, Aranka nényje megkérdezte Lacit:

- Hát a szüleid hogy vagynak? Nem betegek? Anyukád jól van?
- Igen, ma már jól van, senki sem beteg.

– Azt mondom én nektek, pulyáim, ti csak tanuljatok, okosodjatok! Én csak öt polgárit végeztem el. Megtanultam írni, olvasni, számolni, de iskola nélkül is megtanultam vóna én ennyit. Amikor kisjány vótam, vót nekünk egy tanító nénink, úgy hívtuk, hogy Krupp mama. Nagyon szegény vót, meg nagyon öreg,

ura nem vót má, de azért még tanított. Hát ez a Krupp mama nagyon sok szép mesét mondott nekünk mindég. Egyszer meg ezt mondta el: „Vót egyszer egy nagy sűrű erdő. Annak az erdőnek a tisztásán vót egy nagyon mély kút. Amellett a kút mellett még vót egy kis házikó, abban lakott egy öreg néni. Ez a néni szegény vót, de amennyire szegény vót, annyira szerette a gyerekeket, a pulyát. Vótak az erdőben farkasok is, de a gyerekek nem féltek tülük, és gyakran meglátogatták a nénit, ű pedig hálábú megtanította űköt írni, olvasni meg számolni. Szép meséket is mondott nekijek, ahányszor elmentek nála, mindég másat. Egy napon három kisjány, meg három kisfiú ment el hozzá, de ahányan vótak, mind szomoró vót. Azt kérdi tülük az öreg néni: – Hát ti meg minek vagytok szomoróak? Az egyik azt mondta, azért, mert beteg a nagymamája, a másik azt mondta, azért szomoró, mert fősvény vót, nem adott a kódnak alamizsnát, de má bánja, a harmadik azt mondta, rosszalkodott, oszt kikapott az apjátú, de meg olyan is vót, aki azt mondta, azért szomoró, mert a kutya szétépte a babáját.

Sose szomorkodjatok! – mondta nekijek a néni. Lássátok? Ott van az a kút. Úgy tudjátok meg, hogy az egy csodakút. Annak a vizébe, ha belenéztek, má mosolyogni fogtok, ha pedig isztok is a vizébű, kacagni is fogtok, és bódogok lesztek életetek végéig. Úgy is vót, bele is néztek, ittak is belőle, de nem csak jókedvek lett, hanem jószívűek is lettek tüle, úghogy amelyik gyerek csak elment ezentúl az öreg nénihez, mindenki vitt neki egy kis enivalót. Ű meg csak mondta nekijek a sok mesét, meg megtanította űköt sok tudományra. Ezentúl má a pulya tanító néninek hijta ütet.”

– Hát ilyen mesét is mondott nekünk Krupp mama – fejezte be Aranka nénnye. Mi meg értettünk is belőle, mert vittünk is neki élelmet, ki az iskolába, ki pedig haza. Nem sajnáltuk. Még az anyáink is vittek, ki mit. Hát meg, vót olyan számtanóra is, amikor feladta a kérdést Krupp mama: „Vót a kosárban tíz tojás. Abbú egy gyerek ellopott hármát, hogy elvigye a tanító néninek. Hány tojás maradt a kosárban? Azután meg hozzátette, hogy gyerekeim, soha ne lopjatok, inkább kérjete az anyukátoktól. Én csak tréfálkoztam.

Aranka nénnye a gyerekkorát felidézve, vidáman kacagott. – Hát ilyen oskolám vót nekem, pulyáim!

A Mikulás szép, nagy, fehér hóbundába öltöztette a kopár akácokat, és a szürke, keményre fagyott földre, jó szagú, ropogós dunnát borított. Laci elég különösnek, mesébe illőnek tartotta ezt a mikulásdi játékot, de hát mert azt mondták a szülei, ő is kitétte az ablakba a megtisztított cipőket. Volt még egy pár cipője azon kívül, de felvilágosították, hogy a Mikulás nem gazdag és éppen elég neki

egy pár cipőt is feltölteni. Kapott is egy erdőre való virgácsot az egyik cipőbe, de a másikban azért volt egy kis édesség is. Nem tudjuk, miért tette bele az „öreg”, pedig nem érdemelné, rossz voltál – mondták neki. Laci bazsalygott az orra alatt: Hát ha még tudnátok a legutóbbi templomos esetről is!

Másnap reggel lekerült a padlásról a ródlí, szegény már a harmadik gyereket szolgálta, és alig bírta a nyomort. A töltésoldal egy pokoli játszótérre változott. A sikítástól, ordítástól, nyerítéstől csak úgy zengett az alvégi és felvégi lejtő. A szánkózó, hengerhickázó és hógolyózó pulyák fergeteges csibumcirkuszt csaptak. Szerencsére a Nagy Nyárfa mélyen aludta álmát, és nem rémült meg. A soralján folyt a hóemberek gyártása. Négyen, öten is görgették a nagy hótömböket, az arcuk kipirosodott az egészséges hideg levegőben az izgalomtól. Sajnos ezek a hóemberek nem voltak hosszú életűek, mert az általában rontó-bontó hajlamú bandatagok hógolyói végeztek velük. Az egész faluban nagy divat volt, hogy az első kiadós havazások alkalmával mindenki meghógolyózta azt, akit nem szégyellt. Ez az örömet okozó szokás minden télen ismétlődött elavulhatatlanul, a gyerekkortól egészen a nőien legénykorig a fiúknál. Természetesen a lányokkal és az asszonyokkal volt ezt célszerű művelni, mert csak ők tudtak jóízűen, szívből visítani örömeikben. Úgy a legényeknek, mint a pulyáknak illett meg is mosdatni hóval a leányzók arcát, hogy szépek legyenek. Boldog volt az a lány, akit megmosdatott mindenki.

Az egyik vidám hancúrozás, szánkózás és sikanyózás közepette Károly bátyja, a Feri keresztapja, egy kicsit restelve a dolgát, odalépett a fiúkhöz.

– Mondanék én nektek valamit – kezdte el. Nem azért mondom, hogy izé... Szóval arról van szó, hogy hát Róza, a jányom, tegnap este ott sírt nekem, hogy ütöttem nem mosdassa, nem hógolyózza senki. Jó, tudom, nem a legszebb jány, de azért ha nem is mosdassátok, hógolyózzátok má meg! Ne maradjon má ki ü se!

Mózsai találta fel magát a leghamarabb mind közül.

– Jól van, Károly bátyám! Küldje ki Rózát, oszt úgy hátba vágom a hógolyóval, hogy abban hiba nem lesz, de nehogy akkor meg azért sírjon!

– Attól ü má nem fog sírni, abban én biztos vagyok – úgyhogy csináljátok – egyezett bele Károly bátyja.

A fiúk mind egy szálíg hógolyóval a kezükben várták Róza kijövetelét. Róza kicsit szégyenlősen ki is jött, s Mózsai meg is mosdatta finom, ropogós hóval, azután elkiáltotta magát: Most mán osztán szaladj, Róza! Vidám, vörös arccal futott is a lány, de a hógolyók utolérték. Szegénynek csak úgy záporoztak a fejére, hátára a hógolyók. Ettől kezdve Róza többet nem sírt, hanem elégedetten mosolygott.

Az iskolai tantárgyak közül Laci legjobban a németet kedvelte. Nem véletlenül. Az apja a diákévei idején szerzett német tudásából és persze a lágerben a németektől hallott szavak ismeretéből táplálkozva tudott annyit segíteni neki, hogy a fiút a sikeres feleletek folytán kezdte érdekelni ez a nyelv. Nem is kell mondani, hogy Ágnetá Ivánovna az egyik kedvenc tanárnője, a német nyelvű nyílt órákon általában őt hívta ki felelni, mint megbízható szövetségését. Ágnetá Ivánovna fájdalmas, mindig friss vesszővel kímért tenyeresei a szövetségést sem kímélték. Egyébként balkézze és mindig párosával, jobb és baltenyérbé osztogatta csípős névjegyeit, mondván: „nehogy megsántuljatok!” Egy olyan osztályban, ahol Laci és a hozzá hasonló hétpróbás, minden hájjal megkent „ifjak” csínytevéseit kellett megfékezni, feltétlenül szükség volt erre a nevelési módszerre és bizonyos értelemben „önvédelemre” is.

Karácsony előtt az egyik németórán Aladár Aladárovics, az igazgató, egy idegen férfival lépett be az osztályba. A szúrós tekintetű idegen szürke öltönyt és kalapot viselt, fehér inggel és barna nyakkendővel. Középkorú, harmincöt éves körüli lehetett. Szemét végigjáratta a felállt tanulókon, majd a szemközti falon állapodott meg a tekintete.

– Gyerekek! – mondta az igazgató. – Ez az elvtárs, aki most eljött hozzánk, fontos dolgokat fog nektek elmondani. Ő nemrég egy pap volt, azonban szakított az egyházzal, rájött tévedésére, és egy szovjet emberhez méltó életmódot választott. Figyeljete, és gondolkozzatok el azon, amit most ő el fog nektek mondani. Az ő példája csak egy azon elvtársak közül, akik az egyház helyett a lenini Kommunista Pártunk megbízható, igaz útját választották. Az elvtárs idegesen, hadarva kezdte a szónoklatát, s valami olyasmi érződött a hangján, mintha pisztolyosó lenne a hátához szegezve. Továbbra is a szemközti falat és az ablakot bámulta. Bemutatkozott.

– Az én nevem Horváth András. A múltamról csak annyit akarok mondani, gyerekek, hogy pap voltam, de ezeket az éveket én el akarom felejteni. Vidékünk felszabadulása után beléptem a Szovjetunió Kommunista Pártjába, mert becsületes emberként akarok élni. Világossá vált előttem, hogy a vallás nem más, mint népbutítás, vagyis hazugság. Isten nincs, gyerekek! A papoknak ne higgyetek, mert félrevezetik a népet és akadályokat gördítenek a szocializmus eszméi elé, megnehezítik az életünket. Nekünk a szovjet nép nagy vezére, Vlagyimir Iljics Lenin által kijelölt útra kell lépünk, és szakítanunk kell az elavult hagyományokkal. Nektek, tanulóknak, az a kötelességetek, hogy ezt az utat válasszátok, és mondjátok meg a születeknek és a nagyszülőknek, nem helyesen cselekednek, ha templomba

járnak, és főleg nem, ha meg titeket is hívnak magukkal. Isten tehát nincs, és aki templomba jár, nem igaz tagja a társadalmunknak. Ennyit akartam mondani. Akar valaki kérdezni valamit? Csak bátran!

Az osztály pisszenni sem mert. A váratlanul hallottakat nehezen lehetett feldolgozni. Ferinek, a „filozófusnak”, a szókimondónak azonban nem kellett feldolgozni, és bátran felállott.

– Hát oszt, azt kérdezném, hogy hát, amikor maga pap lett, minek hitt az Istenben, most meg má, hogy jött rá, hogy nincsen? Vót tán a mennyországban, oszt nem tanálta?

Horváth elvtárs elvörösödött.

– Hát az úgy volt... – kezdte volna el –, de Feri nem ismert kegyelmet, s nem hagyta szóhoz jutni.

– Most mit tudom én, hogy magát ki küldte, meg honnét jött. Én az apámat meg a nagyapámat ismerem, amióta az eszemet tudom, magát meg nem ismerem. Akkor most má minek higgyek én magának?

Erszike, a padtársa, megráncigálta a nadrágját.

– Ül le, Feri – suttopta –, apádnak baja lesz!

– Haggyá má! – szólt rá Feri, ne szólj bele! – s folytatta. Az apám nekem még nem hazudott, most meg mondjam neki, hogy hazug vagy? Ó, menjen má!

Hangja az utolsó szavaknál érzékenyen csengett, a szeme könnybe lábadt, és Feri leült. Horváth elvtárs szólni akart, de az igazgató, akit szörnyen zavarba ejtett ez a váratlan fordulat, leintette.

– Te a szünetben gyere be a tanítói szobába – mutatott Ferire felhevületen, és a kiugrott pappal kisiettek az osztályból.

A szünetben Feri mosolygós, elpirult arccal tért vissza a tanítói szobából. A többiek azonnal megrohanták.

– Na, monddad, miért hívtak, mi történt? – kérdezték.

– Hát az vót – mondta Feri –, azt kérdezték, hogy merek én pionír létemre úgy beszélni az iskolánk vendégével. Én meg azt mondtam, hogy hát ú akarta, hogy kérdezzünk csak bátran, én meg bátor is vótam.

– És erre mit mondott az igazgató? – kérdezték többen is.

– Azt mondta, hogy te ezt az elvtársat nagyon megsértetted. Ó nem ilyen illetlen, sértő kérdéseket várt tőled, nem is beszélve arról a szemtelen hangnemről, ahogyan előadtad. Szégyelld magad azért is, mert durván a szavába vágtaal, nem hagyta beszélni.

Időközben már híre ment a dolognak az egész iskolában, és más osztályokból is gyülekeztek a kíváncsiskodók. Fiúk, lányok körbeállták, min-

denki szeretett volna hallani valamit attól a fiútól, akiben volt kurázsiz, és semmi rosszat nem csinált, csak azt tette, amire kérték, vagyis kérdezett. A hetedik osztályból megszólalt egy lány.

– Jól tetted, Feri! Úgy kellett. Bezzeg a mi osztályunk meg se mert muƒkanni, úgy hallgatott, amikor ott vót a megtért pap, mert az igazgató az osztályfőnökünk. Mindenki attól félt, hogy megbuktassák.

– Na, én nem féltem túle – folytatta Feri –, mert én is csak az igazat mondtam meg. Na oszt, amikor már veres vót az igazgató a méregtől, azt mondta: Mondd meg az apádnak, holnap hívatjuk az iskolába beszélgetésre. Azután meg ökölrel rácsapott az asztalra, oszt azt mondta: most pedig mars ki!

Feri sütkérezett az összegyűlteƒek elismerésében. Almát, cukorkát adtak neki, az egyik alvégi fiútól egy fél sapkára való „gyömőcsöt” kapott. A gyömőcs nem más volt, mint aszalt alma, vagy körte, esetleg szilva is badalói nyelven. Hogy aztán voltak-e a Feri szűlei az iskolában a továbbiakban, ez nem derült ki, talán azért, mert ő nem találta érdemesnek erről többet beszélni. A Horváth elvtárs-félék nem tették többet tiszteletüket az iskolában, Aladár Aladárovics pedig nagyon okosan úgyelt az iskola hírnevére, és nem szította a paraszat.

Az órarend szerint a németórát szerencsére mindig a tornaóra követte. A tornaóra nem csak azért volt nagyszerű, mert úgy hívták, hanem mert olyan tanár vezette, aki tökéletes ellentéte volt Ágnetá Ivánovának. A tanév kezdetén Nándor Nándorovicseként mutatkozott be, de mivel ez a keresztnév ismeretlen volt Badalóban, a gyerekek a tanár furcsa, öblös torokhangja miatt Mándornak, illetve Vándornak értették. Vitatkoztak is rajta: Mándor vagy Vándor? Végül inkább a Mándor Mándorovics mellett döntött az osztály. Mándor Mándorovics nagy behemót, mackótermetű, barna bőrű és feketehajú férfi volt, de amilyen ijesztő volt a külseje, legbelűl egy kis fehér báránka lakozott benne, méghozzá csengettyűvel. Nem is érezte ő jól magát, a komoly, okoskodó tanító kollégák között, inkább, amikor csak tehette a tanulók közelében tartózkodott.

Kint a szabadban, az erős északi szél kicsinyített hegygerinceket és völgyeket épített a lisztszemű hópelyhekből, így az osztály nem mehetett az udvarra testneveléssel foglalkozni. Maradt tehát az unalmas tantermi tornaóra padban üléssel, Mándor Mándoroviccsal. Még hogy unalmas? Az akkor lett volna, ha az osztályban nem tizenhat lány és nem tizenkét badalói fiú pulya lett volna! A cserépkályha jól be volt durrantva, csakúgy ontotta a meleget, felkapcsolták a villanyt is, hogy ne legyen sötét. Jó világ volt az osztályban akkortájban! Minden meg volt teremtve a pajkos cselekvések feltételeinek. Cselekedni, csinta-

lankodni, azt nagyon kellett, hogy a kamaszkori hormonok ingereinek eleget tegyenek. Mándor Mándorovics az asztalnál könyökölt szóftlanul, a nagy busa fejét a pingpongütő nagyságú tenyereivel feltámasztva, bozontos szemöldöke alól periszkópoztta a jeles ifjúságot, és csak akkor pislogott egyet-egyét, ha nagyobb zajt jelzett a dobhártyája. Ha valaki nem tudná, a tolltartó hosszúkás, téglalap alakú, fából készült lapos tárgy volt, amelyet rendeltetésén kívül, kopogásra és fejbekólintásra is lehetett használni. A csattogások és puffanások e tárgyak használatának a tényét nyugtázták. Laci a mögötte ülő fiútól kapott egy fülfricskát, cserébe egy koponyára mért tolltartó koppanásért. A fiú köpködött, de a dió mégis kifejlődött. A tollszárba dugott tollhegy, a „penna”, amúgy ártatlan, írásra való műtyürke volt, de ha azt a pad lapjába vágva eltörték, veszedelmes jószággá változott. Olyan lett, mint Lucifer kétágú szigonya. Ezzel a kétágú szigonnyal aztán, nemcsak az iskolapadot lehetett karcolni, vagy legyeket felnyársalni vele, de a szundikálásra készülődő passzív leánykák hátsó domborulatát is pártfogásba lehetett venni vele. A bökéseket követő visításokra és a pofonok csattanásaira Mándor Mándorovics párosával pislogott.

Most mindenki felemelte a fejét és szimatolt. Több tintatartóból penetráns illatok és bugyborékoló hangok szüremlettek. Acetilén gáz szaga terjengett a levegőben. Mándor Mándorovics is megismerte.

– Ki volt az a hülyegyerek, aki karbidot hozott az iskolába? – kérdezte álmosan. – Senki nem volt? Akkor, ti négyen, álljatok a sarokba! – Mutatott négy gyanús fiúra. – Mindenki egy-egy sarokba! A bűnös, fogadni merek, köztetek van.

A gyanúsított személyek boldogan választottak maguknak osztálysarkot. Onnan hátrafordulva, grimaszokat vágva, jól lehetett mulattatni az osztályt, és ők is jól szórakoztak. A „megcsömörlött” tintatartók kirepültek az ablakon.

Fonosz vécére kérezkedett. Visszatérve Mándor Mándorovics a domború zsebeire lett figyelmes, amelyből hógolyók kandikáltak ki.

– Hideg van kint? – kérdezte Fonoszt.

– Nagyon hideg van – felelte ő.

– És megfáztál?

– Egy kicsit – mondta Fonosz.

– Akkor eredj a kályhához, és melegedj meg!

Fonosz zavarba jött.

– Ó, hát annyira nem fáztam én meg, csak izé...

– De, de megfáztál, eredj csak a kályhához melegedni, nehogy nekem beteg légy – mosolygott Mándor Mándorovics.

Nem volt mit tenni, Fonosz melegedett. A hógolyók is melegedtek. Öt perc múlva a lába alatt egy tócsa keletkezett. A lányok befogták a szemüket és szégyenkeztek. Mándor Mándorovics ekkor lőtte le a poént.

– Nahát! Nahát! Most voltál pisilni, mégis becsináltál? Nem szégyelled magad? Pont itt, az osztályban?

Ekkor már mindenki rájött a turpisságra. Az osztály nyerített. Fonosznál elolvadtak a becsempészett hógolyók.

A következő pillanatban egy papírrepülőgép ütközött a tanító mellének, és landolt az asztalon. Mándor Mándorovics nem vette rossz néven, csak fenyegetően felmordult.

– Teee!!!

Már mindenki ismerte annyira, hogy ez a morgás csak azt jelentette nála: ejnye-bejnye.

A füzetlapokból sodort fúvócsövek használatára már nem kerülhetett sor, mert nyílott az osztály ajtaja, és a helyettes igazgató érkezett óralátogatásra. Persze az osztály négy sarkában ácsorgó négy fiú azonnal a szemébe ötlött.

– Mivel foglalkozik az osztály? – kérdezte a tanítót. – Azok ott négyen mit csinálnak?

Mándor Mándorovics észrevétlenül kacsintott egyet az osztály felé, és nyugodt, természetes hangján megmagyarázta a felettesének, hogy mivel kint hóvihar van, torna helyett az osztálynak természetrajzi ismeretekből ad egy kis előadást. Azoknak a tanulóknak el kellett foglalniuk az Észak-keleti, Északnyugati stb. pozíciójukat, hogy szemléltessék az égtájak irányát.

– Aha! – hunyorított fürkésző szemekkel a helyettes igazgató. – És már tudják, melyik irányban melyik égtáj található?

Laci megérezte, hogy most segíteni kell Mándor Mándorovicsnak, és felnyújtotta a karját.

– Én tudom, merre vannak az égtájak – mondta.

Szerencsére az apjától megtanulta a mondókát, ami most jól jött. Kilépett a padból, a Felvég felé fordult, és rákezdt:

– „Előttem van Észak, hátam mögött Dél, balra a nap nyugszik, jobbra a nap kél.”

Mándor Mándorovics megkönnyebbülve morgott egyet – „jól van.” Ám a főnök megkérdezte Zsigát is, akit a gólya élete kezdetén jó párszor lepottyantathatott, mert defektes volt szegény, ráadásul dadogott is.

– Na, Zsiga – kérdi tőle –, mondd meg nekem, melyik égvön van a legmelegebb!

A fiúcska azonnal rávágta:

- A-a ká-kályha előtt!
- Hát még hol van?
- Hát me-megette is!

A két tanító nevetve összenézett. Az osztály tombolt, mint egy jó kabaréközönség. Megszólalt a csengő, s az óralátogató jókedvűen távozott. Ez a tornaóra egészen jól sikerült!

Igazi csikorgó téli reggelre ébredt fel Dittó Ember, amikor a komája és a sógora a megbeszélrt időben beállított hozzá. Hangos „Adjonisten!”-nel köszöntek. Hát itt vónánk – mondták neki. – Hol az a bátorétó pájinka? – A bátorétóra szükség volt ezen a reggelen, mert az a disznó, amelynek éppen az életére készültek törni, akkora volt, hogy akár magázni is lehetett. Kinek lett volna ilyen szép megtermett jószága, ha nem egy terményraktárosnak? A gazda fogta a szuronyhosszúságú kését, a zseblámpát, és megindultak a disznókarám felé. A hosszúorrú, vaddisznófejű mangalica megérezte a veszélyt, és röffentve egyet, felállva várta a vendégeket.

– Hát jó reggelt! – köszönt neki a szilvapálinkától jókedvre derült Dittó Ember. Azért jöttünk, hogy meghívjuk magát egy kis reggeli sétára.

Mialatt így elbeszélgetett az állattal, addig a komája már ügyesen hurkot is vetett a hátsó lábára.

- Gyertek, húzzuk ki! – mondta a koma.

Igen ám, de a mangalica úgy megcövekelte magát az egyenetlen hídláson, hogy sehogyan sem bírtak vele. Cigarettaszünetet tartottak hát, hogy kifújhassák magukat, és a disznó is megnyugodjon. Akkor a Dittó Ember hozott még egy kötelet, hurkot csinált, és az állat hosszú orrára dobta. A kétéves hízó tovább harcolt az életéért, s a nagy erőlködés közben a gazda vesztére megcsúszott, elesett és a zseblámpa kialudt, miután elgurult. Ettől ijedhetett meg még jobban a göndörszörű sertés, csak elég az hozzá, hogy amikor háromszor körbeszaladta a Dittó Embert, a kötél úgy rácsavarodott a böllér lábára, hogy fordult a kocka, a disznó fogta meg a Dittót.

– Csináljatok má valamit, mert még megharap a disztó! – kiabált a gazda a sötétben röhögő társainak, mire azok csak úgy tudták kiszabadítani őt, hogy elvágta a kötelet. A koma, amikor már volt annyi ereje, hogy enyhíteni tudta nevetőgörcsét, így szólt:

– Figyelj má te, Gabi! Azt mondom én neked, hogy vegyünk be még egy kis bátorétó pájinkát, oszt hijjunk segítséget. Hát ez nem is disztó, hanem bornyó.

Így történt hát, hogy négy bátor embernek aztán már sikerült kiráncigálni a „lakosztályából” a bozontos ördögöt, ahogy a Dittó Ember elnevezte, és böl-lérszerszámával az örökös, bő, makktermő vidékre segítette a lelkét, ha volt neki. Amikor meggyújtották a nagy rakás szalmát, a röfi hátán, és az nyugodtan tűrte, megnyugodtak a kedélyek is. A szép, rózsaszínű bőrt jól levakarták, meleg vízzel lemosták, a torkukat pedig egyebekkel. Gyönyörű vastag szalonnaréteg fordult ki a disznó hátán a böllér keze nyomán. Csak éppen világo-sodott még, amikor szakszerűen kiszedte a belső részeket. A vastagbelet is meg-becsülték azokban az években, abból is finom hurka készült. A Dittó Ember éppen fente a kését, hogy a sódorok kivágása szépen sikerüljön, egyszer csak három vadász ember jött fel az udvarra, hátukon hátizsák, vállukon kétcsovű.

– Gabi! – mondta neki az egyik, annyi nyol szaladgál a havon, hogy háromcsövűvel sem győznéd üköt lüni. Gyere velünk!

Gabi jól a szemükbe nézett, majd a kibelezett disznóra, aztán odaszólt a segédeknek.

– Itt van a kés, la! Szedjétek szét, ahogy tudjátok, én elmentem. Az asszonynak egy szót se, hátha sikerül olyan messzire elmennem, hogy má nem hallom a hangját.

Azzal kihozta a nyárikonyhából a fegyverét, és a társaival vadászös-vényre léptek.

A háziasszony, Piroska nénnye, a jó meleg konyhában vígan cseveré-szett a beleket húroló asszonyokkal, és sűrven ki-kinézett az ablakon, mi-kor hozzák már a húst befelé Gáborék, mert disznótoros reggelit kell készí-teni az embereknek. Feltűnt neki, hogy az urát már jó ideje nem látja. Mondta is a barátnöknek:

– Megyek má, hajjátok, megnézem, mit csinálnak ezek olyan sokáig odakint! Amint kilépett, látja ám, hogy a három emberből már csak egy maradt, az öccse, aki egy darab disznófület tart a kezében, és jóízűen csámcsog.

– Hát a többi meg hol van? – kérdi.

Az öcs készen állt a felelettel.

– Mindjárt jönnek – mondta. – Egy kis dóguk akadt.

A raktárosné nem volt buta asszony.

– Miféle dóguk akadt, amikor disztóvágás van itthon? Milyen nyomok vagynak itt a hóban, la? Hadd nézzem csak! Itt négy ember ment a kert fele. Vajon mit keresnek a mezőn?

Beszaladt a nyárikonyhába, észrevette a hiányzó puskát, és máris elsza-badult a pokol. A Dittó Ember több nyúlra is rálőtt, de mindig elhibázta.

Tudta is, hogy miért. Célzás közben nem szabad csuklani. Csakhamar visszavért a koma is a disznótoros házhoz egy másik böllérrrel, aki kellően felbátorítva befejezte a Dittó Ember félbehagyott munkáját.

Alkonyatkor a kocsmán keresztül a gazda is hazafáradt. A történeteinek száma nyolccal lett kevesebb, a zsákmánya pedig egy nyúllal lett több a semminél.

Az úton egy öreg cigány házaspár botorkált kolduló körútjukról hazafelé térve a ködben. Mari vak volt állítólag. Laji vezette szegényt a kezénél fogva, de azért a tíz kopeket tíz méterről észrevette a földön. Megéreztek a sült szalonna szagát, hát mentek az irányába. A rend kedvéért Laji figyelmeztette a párját: – Grádics, Mari, grádics, de jó disznótoros illatok meggyógyították a Mari szemét, mert a lépcsőket kettesével ugrálta.

– Tessék adni egy kis zsírozót a szegínynek! – kérte a gazdasszonyt Mari rimánkodva.

– Meg egy kis kenyeret – tette hozzá Laji.

Kaptak tepertőt és kenyeret.

– Várjatok csak! – kiáltott még utánuk Piroska. – Itt van ez a nyol, vigyétek ezt is! Úgy sincsen ember, aki ezt már megnyúzza. Ha majd megint erre jártok, hozhattok egy lábtörölt. Na látod – dohogott Piroska hangosan, hogy a Dittó Ember is hallja a szomszéd szobában. – Mégiscsak vót belőled valami haszon máma. A cigányok jóllaknak a nyuladból.

Gabinak bezzeg már mondhatta, ő már serényen horkolt. Álmában a bozontos mangalica rontott rá, de a puska csütörtököt mondott.

A karácsonyi ünnepekre várakozó falunak mindig volt egy bizonyos varázsa. Az ünnepre készülők szemében ott csillogott az izgalom, a vágyakozás, a remény. A nap is fényesebben világított, mint máskor, a haragban lévő szomszédok köszöntek egymásnak. Az úton a csengőkkel és színes bojtokkal feldíszített lovak vontatta szánok alatt, vígan porzott a kátyúkat betömő hóréteg. Hajnaltájt vágásra szánt hízók visítása zavarta meg az ünnep reggelére tartogatott kakasok álmát, a bikaólban pedig valamelyik „garázda keresztény” leszaggatta a vallásellenes feliratú plakátokat. Vén Bajusz is jól érezte magát. Kis szobájában szopogatta a tiszta vörös borát, pipázgatott, többet imádkozott, mint káromkodott, és reggelente megmosakodott a selymes porhóban, mondván, vérsűrűsödés ellen való. Az iskolások is örülhettek a téli vakációnak, türelmesen várták a Jézuska ajándékait, de a karácsonyi istentisztelet idejében mindenki köteles volt megjelenni az iskolában, a pionírvezető, Mándor Mándorovics és más ne-

velő pedagógusok felügyelete alatt társasjátékokat játszani, tehát Istentől távolító foglalkozásokon, jó szovjet pionírként szórakozni.

A Laci életének egyik legboldogabb karácsonya köszöntött be ezen a télen. A jó szülői hagyományok szerint szentestén a konyhában kellett várakoznia, amíg a nővérei és az anyja feldíszítik a fenyőfát, és majd, ha megszólalt a Jézuska eljövetelét jelző kis rézcsevegő, akkor be lehetett menni a szobába. A fáskamrában elrejtett karácsonyfának való fenyőfát különben ő már régen felfedezte, mert neki mindenről és mindenkiről tudnia kellett, s ha nem így lett volna, nem is lett volna Laci a neve. Már régen szeretett volna megtanulni síelni. Ez az álma most karácsonykor megvalósult, mert a fa alatt ott voltak a gyönyörű barna sítalpak. A fenyőillat, a lakkozott sílécek szaga betöltötte a hálókat és nappalokat kinevezett gerendás mennyezetű szobát. Azonnal fel is csatolta a léceket, és a nagy tükör előtt a bambuszbotokkal a kezében elégedetten megállapította, hogy belőle jó síelő lesz.

Másnap délután nyüzsgött a töltésoldal a pulyaseregűl. Laci bekezdésnek a sítalpakat két bukfencsel avatta fel, de harmadszorra már majdnem sikerült állva maradnia. A gyakorlásban zavarták a többiek, ezért hát pár méterrel odább, a szűz havon próbálkozott ereszkedni. Már-már úgy látszott, minden rendben van, amikor az egyik lécs becsúszott egy a hó alatt gonoszul rejtőző földbefagyott bilibe. Hatalmasat bukott, de szerencséje volt, mert nem hiába mondta Nagyszemű Szilva is, hogy a csonárba nem üt a ménkő, sikerült lábtörés nélkül megúsznia. A Jézuska ajándéka azonban sajnos kárt szenvedett, a két darab sílécet három darabban találta meg a hó alatt. Sehogyan sem volt meglegedve sorsával, ült szomorúan a havon, és tünődött. Miért is van ez így? Azzal egyetért, hogy vannak tőle jobb gyerekek is sajnos bőven, de ez érthetetlen, miért csak őt sújtja mindig a balszerencse? Kezdte sorolni magában: az új ruhák elszakadnak, az új cipők talpa felválílik, a labda kipukkan, zseblámpa, sapka, kesztyű elvész, sítalp eltörik. Nem jó! Legutóbb akkor volt így elkéservedve, amikor a kenyérszításkor meggyömöszölték a testét, lelkét. Aztán eszébe jutottak az apja történetei a lágerévekről és a tréfás mondókája, amelyet gyakran elővesz: „Aki nincs meglegedve sorsával, ismerkedjen meg Orsával!”* Elnézte Dugót, aki az elhunyt apja negyvenkettes csizmájába bujtatta a jó sok kapcába bugyolált lábát, és azt használja sítalpnak. Nincs szegénynek semmije, még szánkója sincs, mégis vidám és jókedvű. Ez a gondolat megvigasztalta. Megtörülte a könnybe lábadt szemét, aztán leguggolt a többiek mögé hátsó kocsinak, akik éppen csúszdavatot játszottak, ahol Dugó volt a mozdony.

* Orsa – iparváros Fehéroroszországban az egykori láger helyszínén.